

<https://helda.helsinki.fi>

Seksuaalivähemmistöistä Maidanin feministeihin

Kulmala, Meri

2015

Kulmala , M , Pietiläinen , J & Perkiönmäki , M 2015 , ' Seksuaalivähemmistöistä Maidanin feministeihin ' , Idäntutkimus , Nro 2/2015 , Sivut 108-110 .

<http://hdl.handle.net/10138/223808>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

millaisilla perusteilla yhteisen kieliharjoittelun voi jättää väliin ja miten korvaavat suoritukset eri yliopistoissa järjestetään, sekä kieliharjoittelun ja siellä suoritettavien kurssien asema eri venäjän oppiaineiden opetussuunnitelmissa.

Eri yliopistoissa oli näistä kai- kista hyvin vaihtelevia käytäntöjä alkaen jo siitä, että samoista suori- tetuista kursseista saa eri yliopis- toissa eri määrän opintopisteitä. Kaikki osallistujat olivat kuiten- kin yhtä mieltä siitä, että tämä jo vakiintunut yhteinen kielihar- joittelu on venäjän opiskelijoille (niin suomen- tai ruotsinkielisille kuin venäjää äidinkielenään pu- huvillekin) erinomainen tilaisuus parantaa kielitaitoaan ja tutustua omakohtaisesti venäläiseen yli- opisto-opetukseen, ja elämänme- noon muutenkin. Toivottiin, että Aleksanteri-instituutti kykenee koordinoimaan ja rahoittamaan yhteistä kieliharjoittelua myös tulevaisuudessa.

Viimeinen paneelikeskustelu käsitteli yhtä aikamme suurista yliopistojen kohtalonkysymyk- sistä eli profilointia. Tämän ”pro- filoinnin haasteet ja todellisuus” -nimisen keskustelun puheen- johtajana toimi Arja Rosenholm (Tampereen yliopisto) ja sen osallistujina Martina Björklund (Åbo akademi), Päivi Kuusi (Itä-Suomen yliopisto), Mika Lähteenmäki (Jyväskylän yliopis- to), Mihail Mihailov (Tampereen yliopisto), Ahti Nikunlassi (Hel- singin yliopisto), Maija Könönen (Itä-Suomen yliopisto) ja Johanna Viimaranta (Turun yliopisto). Keskustelu osoitti eri yliopistojen venäjän oppiaineiden olevan hy- vin eri vaiheissa profiloitiasissa – siinä missä asiassa pisimmälle edenneessä Jyväskylän yliopis- tossa kielten laitoksen valitsema profiili on jo pitkään näkynyt niin opetuksessa, tutkimuksessa kuin rekrytoinnissa, monissa muissa yliopistoissa on pystytty vasta tekemään yleisiä linjauksia niis-

tä vahvuuksista, joiden pohjalta toimintaa pyritään kehittämään.

Keskustelussa kävi ilmi myös eri yliopistojen erilainen suhtau- tuminen humanistiseen tutkimuk- seen ylipäätään, mm. Itä-Suomen yliopistossa Venäjä ja rajatutki- mus ovat painopistealueita koko yliopiston tasolla, kun taas mm. Turun yliopiston yleisissä linja- uksissa ala tai muukaan huma- nistinen tutkimus ei juuri näy. Nykyisten suurten laitosten (joissa on edustettuna joko kaikki vieraat kielet tai suuri joukko niitä) tasol- la on kaikkialla tehty linjauksia laitoksen vahvuuksista, mutta useat osallistujat totesivat näiden profiilinmäärittely-yritysten ole- van vielä niin yleisellä tasolla, että lähestulkoon mikä tahansa alan tutkimus voidaan halutessaan katsoa sopivan määriteltäviin profileihin. Keskusteltiin ky- symyksestä, missä profiloinnin pitäisi näkyä – opetuksessa, tutki- muksessa, jatkokoulutuksessa vai missä. Tähän liittyen todettiin, että profiloinnissa ei ole mitään uutta, koska henkilökunnan erityisalat ovat aina näkyneet näissä kaikissa.

Kaikkein ongelmallisimpana profiloinnin kohdalla nähtiin kui- tenkin perustutkinto-opetus, kos-

ka nykyisissä hyvinkin suppeiksi muodostuneissa opetusohjelmissa valinnaisten opintojen osuus on vähäinen ja muun muassa aineen- opettajakoulutus asettaa omat vaatimuksensa perustutkintojen sisällölle. Kaikkinensa profilointi nähtiin kaksiteräisenä miekkana, jonka toinen terä on sen kiinteä yhteys resurssien vähenemiseen ja vähentämiseen, kun taas toise- na puolena on keskittyminen sii- hen, minkä kukin parhaiten osaa.

Kaikkinensa Slavistipäivän tämänkertainen formaatti eli pa- neelikeskustelut ajankohtaisista, kaikkia slavistiikan yliopisto- opetuksen kanssa tekemissä ole- via koskettavista aiheista nähtiin onnistuneena. Panelistien lisäksi keskusteluihin osallistui aktiivises- ti yleisö, mikä laajensi näkökulmia entisestään. Slavistipäivän yhtey- dessä järjestettiin myös Suomen slavistipiiri ry:n sääntömääräinen vuosikokous, jossa keskustelua riitti niin pitkään, että vahtimes- tari joutui häätämään innokkaat keskustelijat tilan varausajan jo loputtua.

Johanna Viimaranta
Suomen Slavistipiiri ry:n
puheenjohtaja

Seksuaalivähemmistöistä Maidanin feministeihin

Tämän vuoden brittiläinen Venä- jän ja Itä-Euroopan tutkijoiden BASEES-konferenssi järjestet- tiin tuttuun tapaan Fitzwilliam collegessa Cambridgessa maa- liskuun viimeisenä viikonlop- puna. Suuren osanottajamäärän vuoksi myös viereinen Churchill college oli otettu käyttöön. Oh- jelmaan merkittyjä paneeleita oli yhteensä 116, joista tosin muutamia oli jouduttu perumaan. Osanottajia oli kaikkiaan yli 400, mikä tekee BASEESista yhden Euroopan suurimmista Venäjän

ja Itä-Euroopan tutkimuksen kon- ferensseista. Tunnelma oli siitä huolimatta intiimi – vaikka mo- nissa paneeleissa yleisön määrä jäi kohtalaisen pieneksi, keskus- telua ja kommentteja virisi siitä huolimatta. Ensimmäistä kertaa osassa paneeleista käytettiin työ- kielenä myös venäjää, eikä tämä näyttänyt aiheuttavan suurempia ymmärtämisvaikeuksia.

Plenaariesitelmissä Vicken Cheterian käsitteli vasta ilmesty- neen kirjansa perusteella Armeni- an kansanmurhaa, josta tuli tänä

vuonna kuluneeksi 100 vuotta, ja Jeremy Hicks toisen maailmansodan aikaisen juutalaisten tuhoamisen ongelmallista paikkaa Venäjän historiallisessa muistissa. BASEES ei välttämättä tarjoa joka vuosi kovinkaan paljon sosiaalitieteilijälle, joka on orientoitunut laadulliseen, kenttätöihin pohjaavaan ja arkielämän tasolle kiinnittyvään tutkimukseen. Tänä vuonna tilanne oli kuitenkin aivan toinen: konferenssin jokaisesta sessiosta löytyi todella laadukkaita sosiaalitieteellisiä paneeleita, joissa esiteltiin venäläiseen arkeen kiinnittyviä tutkimuksia. Esimerkiksi Oxfordissa professorina toimiva, mutta myös Helsingissä säännöllisesti luennoiva Marianna Muravjova oli järjestänyt konferenssiin paneelisarjan, jossa käsiteltiin seksuaalivähemmistöjä, näiden oikeuksia ja identiteettejä Venäjällä. Useampi sarjan puheenvuoroista tarkasteli kuitenkin myös venäläisiä seksuaalivähemmistöyhteisöjä muualla maailmassa. Seksuaalivähemmistöjen asema on hankala 2010-luvun Venäjällä, mistä syystä moni eri seksuaalivähemmistöihin kuuluva on muuttanut ulkomaille. Teeman kautta puheenvuorot avasivatkin hienosti tämänhetkistä, hyvin konservatiivista ja kapeaa perhe- ja sukupuolikäsitystä Venäjällä. Sarjassa luotiin kiinnostava katsaus myös homoseksuaalisuuden historiaan Venäjän kontekstissa.

Konferenssissa oli myös useampi paneeli, joissa tarkasteltiin kansalaisten aktiivisuutta sekä valtio-kansalaisyhteiskunta-suh-teita nyky-Venäjällä ja itäisessä Keski-Euroopassa erityisesti sosiaaliseen hyvinvointiin kiinnittyneissä kysymyksissä. Esimerkiksi Amy Watson Glasgow'n yliopistosta esitteli väitöskirjatutkimustaan yksinhuoltajaäitien yhteiskunnallisesta liikehinnästä jälkisosialistisessa Tšekin tasavallassa. Vikki Turbine, myös Glasgow'sta, puolestaan tarkasteli

syitä venäläisten naisten epäpoliittisuuteen pohtien kiinnostavasti politiikan, poliittisuuden ja poliittisen toiminnan käsitteitä venäläisessä yhteiskunnassa. Samassa paneelissa Eleanor Bindman Queen Mary yliopistosta Lontoosta ja Meri Kulmala Aleksanteri-instituutista avasivat nyky-Venäjän sosiaalipolitiikan usein keskenään ristiriitaisia valtiijohtoisia ja samalla aikaa uusliberalistisia kehityskulkuja.

Moskovan HSE:n (Higher School of Economics) kansalaisyhteiskuntatutkimuksen keskuksen ja sen yhteydessä toimivan kansainvälisen ”laboratorion” tutkijat pureutuivat järjestötoimintaan ja kansalaisaktiivisuuden alue- ja paikallistasolla. Ulla Pape, joka työskentelee tutkijana myös Nijmegenin yliopistossa Alankomaissa, esitteli keskuksen ja laboratorion suurta tutkimushanketta, jossa tarkastellaan Venäjän valtion laajasti tukemien, sosiaalisesti orientoituneiden kansalaisjärjestöjen toimintaa ja roolia eri alueilla. Christian Fröchlichin ja Irina Mersijanovan tutkimus taloyhtiötoiminnasta ja asukasaktivismista Venäjän alueilla puolestaan valotti hienosti kovin paikallisesti kiinnittyvää toimintaa ja sen logiikkaa. On hyvä muistaa, että niin Venäjällä kuin muuallakin valtaosa kansalaisten yhteiskunnallisesta aktivismista tapahtuu juuri paikallisten kysymysten parissa. Samassa paneelissa Yulia Skokova valotti vuosien 2011 ja 2012 vaaliprotesteihin osallistuneiden venäläisten jakautumista esimerkiksi koulutuksen, iän, sukupuolen ja järjestötaustan mukaan.

Erityismaininnan ansaitsee Birminghamin Venäjän tutkimuksen laitoksen etnografien järjestämä hieno paneeli, jossa pureuduttiin nimenomaan etnografisen tutkimuksen haasteisiin nyky-Venäjällä. Tutkijat toivat esille hyvin rehHELLisesti omaa tutkijapositioniaan ja tarttuivat

moniin, usein kovin vaikeisiin eettisiin kysymyksiin, joita etnografiselle tutkimusotteelle tyypillinen tutkija-tukittava-suhteen läheisyys ja tutkijan vahva läsnäolo tuo tullessaan. Esitysten jälkeen paneelissa käytiin hyvin vilkas ja avoin keskustelu yleisön kanssa. Varsin pienen yleisön keräsi puolestaan Viron identiteettiä käsittelevä paneeli, jossa Viron ja Suomen henkisen paikanmäärittely suhteessa Pohjoismaihin oli huomion kohteena. Viron pohjoismainen tai eurooppalainen suuntautuminen on verrattavissa Suomen pohjoismaisen paikan etsintään toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Virolaisten (Skotlannissa ja Suomessa työskentelevien) Kerstin Mahlapuun ja Sigrid Kaasik-Krogeruksen lisäksi aihetta tutki skotlantilainen David Edwards.

Konferenssin ainoassa täysin venäjänkielisessä paneelissa Natalja Tsvetova (Pietarin valtionyliopisto) käsittelee Viktor Astafjevin tapaa editoida omia tekstejään. Kirjailijan käsikirjoitukset ovat täynnä epäselviä merkintöjä, joita puoliso on kirjoittanut yhä uudelleen puhtaaksi. Astafjev editoi usein jo julkaistujakin teoksiaan. Vaikka juoni ja teema säilyivät suunnilleen ennallaan, teksti saattoi kertoa ihan uusista asioista. Esimerkiksi vuonna 1971 ensimmäisen kerran ilmestynyt *Paimenlaulu* (*Pastuh i pastuška*) sai 1990-luvun versiossaan aivan uudenlaisen asun.

Feminismia yhteiskunnassa ja kirjallisuudessa käsitelleessä paneelissa BASEESin entinen puheenjohtaja, urauurtavaa venäläistä naistutkimusta tehnyt Rosalind Marsh (University of Bath; Wolfson College, Oxford) puhui feminismistä Venäjällä ja Ukrainassa painottaen, että molemmissa maissa feminismi kohtaa usein ennakkoluuloja länsimaisten perinteidensä vuoksi. Marsh kertoi muun muassa kohtaamisistaan Maidanin feministien

kanssa. Osa heistä vaati päästä mukaan yhteenottoihin kun taas toiset olivat vakaumuksestaan huolimatta valmiita työskentelemään keittiössä, sillä jonkunhan vallankumoukselliset kuitenkin on ruokittava. Marsh kertoi myös ilahtuneena panneensa merkille, että länsimaissa nuori polvi tuntuu olevan edellistä kiinnostuneempi feministisistä ajatuksista.

Rosalind Marsh oli esillä myös BASEES Women's Forumin suuren suosion saavuttaneessa käynnistystilaisuudessa. Foorumin tarkoitus on edistää BASEESin kiinnostusta naisia ja sukupuolta käsitteleviin aiheisiin sekä nostaa esiin naisten tekemää tutkimusta. Tilaisuudessa esiintyi joukko arvovaltaisia ja etabloituneita tutkijoita, Marshin lisäksi kokemuksistaan nais- ja sukupuolentutkimuksen parissa puhuivat Judith Pallot, Mary McAuley, Mary Buckley ja Barbara Heldt. Eleanor Peers (University of Aberdeen) esitteli yhdessä Zoja Tarasovan (North Eastern Federal

University of Russia, Yakutsk) kanssa jakutialaisia pop-musiikoita käsittelevää tutkimustaan. He kertoivat, että Sahan tasaval-
lan jakutiankielinen pop-skene on varsin eloisa ja että sillä on kytköksiä pohjoissiperialaiseen šamanismiin. Sen sijaan poliittisia kannanottoja muusikoiden kappaleissa ei ole.

Jatko-opiskelijat saivat mahdollisuuden esitellä postereitaan konferenssin kahvitilassa. Kovin moni ei ollut posteriaan paikalle tuonut, mutta ne muutamat keräsivät kyllä kiinnostuneita ympärilleen tekeillä olevista väitöskirjoista keskustelemaan. Käytäväkeskusteluissa osanottajia huolettivat myös Venäjän viisumikysymykset. Tämä koski erityisesti englantilaisia, joille Venäjän viisumin hankkiminen on vielä tavanomaista vaikeampaa ja viisumilomakekin monisivuinen.

Meri Kulmala
Mika Perkiömäki
Jukka Pietiläinen

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen tutkijakoulutus haasteiden edessä

Suomalaisen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut. Samalla kun Venäjään ja lähialueisiin liittyvä asian-
tuntemus on kysytymppää kuin vuosikymmeniin, opetus- ja kulttuuriministeriön päätös siirtää tutkijakoulutuksen vastuu yliopistoille on käytännössä merkinnyt alan tohtorikoulutuksen tohtorikoulutuspaikkojen vähentymistä ja valtakunnallisen yhteistyön hiipumista. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura VIETS järjesti vuosikokouksensa yhteydessä maaliskuun lopussa keskustelutilaisuuden, jossa käsiteltiin alan tohtorikoulutuksen tilannetta ja tulevaisuutta sekä

kansallista yhteistyötä. Keskusteluun osallistui tutkijoita muun muassa Helsingin, Tampereen, Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistoista sekä Aalto-yliopiston kaupakorkeakoulusta.

Keskustelutilaisuudessa pohdittiin laajasti aluetieteen kuten Venäjään ja Itä-Eurooppaan kohdistuvan tutkimuksen erityisyyttä sekä syvällisen aluetuntemuksen ja tieteenalakohtaisen tutkimuksen suhdetta. Voidaan väittää, että muutosten seurauksena jatkokoulutus on siirtymässä perinteisestä tutkijakoulutuksesta tohtoritut-
tantoon, vaikka tutkimus tapahtuu suureksi osaksi tutkimusryhmissä ja tohtoriohjelmat toimivat rahoitusinstrumentteina ja tiettyjen

palvelujen kuten yleisten ns. valmiustaito-opintojen tuottajina. Aleksanteri-instituutin tutkimusjohtaja Markku Kangaspuro ja koulutuspäällikkö Ira Jänis-Isokangas kiinnittivät huomiota siihen, miten tohtorikoulutusohjelman ja opiskelijavalintojen siirtyminen Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan ovat muuttaneet Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen asemaa jatkokoulutuksessa ja vaikeuttaneet monitieteisen toiminnan ylläpitämistä. Suurten oppiain-
neiden näkökulmasta Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus näyttäytyy usein marginaalisena tai muuten vain ei-kiinnostavana. Toisaalta se, että ohjelma sijoittuu vain yhteen tiedekuntaan, on laskenut rahoitettujen paikkojen lisäksi selvästi myös hakijoiden määrää, mikä on ohjelman kannalta harmillista.

Monitieteisyyteen ja tieteenalakohtaisuuteen liittyen Itä-Suomen yliopiston Venäjän historian ja politiikan professori Jeremy Smith nosti esiin kysymyksen siitä, onko Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksessa jotain erityisiä metodeja, joita meidän pitäisi kehittää. Joitakin hyvin erityisiä, kuten Venäjän arkistolaitokseen liittyviä kursseja lukuun ottamatta ala tukeutuu tieteenalojen omiin tai yleisiin yhteiskuntatieteellisiin ja humanistisiin menetelmiin. Tästä näkökulmasta yliopistojen ja tiedekuntien lisääntyvä vastuu yleisestä tutkimuksen tekemiseen liittyvästä ja työelämän kannalta tärkeästä opetuksesta on varmasti järkevää. Aalto-yliopiston kaup-
pakorkeakoulun kansainvälisten markkinoiden tutkimuskeskuksen CEMAT:in akatemiattutkija Päivi Karhunen kuitenkin huomautti, että tieteellinen huippuosaaminen ja julkaiseminen alan parhaissa julkaisuissa vaativat syvällistä oman tieteenalan tuntemusta. Vaikka eri tieteenaloilla tilanne varmasti vaihtelee, niin suuri osa tieteellisestä julkaisemisesta ja rekrytoinneista